

Kadernota 2018

**Verbinden, besturen, vernieuwen:
*Waalre als innovatieve netwerkgemeente***

Versie: Raad 11 juli 2017

Inhoudsopgave:

Hoofdstuk 1. Algemeen	3
Inleiding	3
Waalre als innovatieve netwerkgemeente:	3
Leeswijzer	4
Hoofdstuk 2. Financieel perspectief	5
Huidige financiële beeld	5
Voorstel drie scenario's	6
Financiële positie na verwerking scenario's:	7
Hoofdstuk 3. Het vervolgproces begroting 2018	9
Hoofdstuk 4. Bijlagen	9
Bijlage A: Onvermijdelijke ruimtevragers	10
Bijlage B: Sterk gewenste ruimtevragers	22
Bijlage C: Ambitie ruimtevragers	25
Bijlage D: Ruimtescheppers	27
Bijlage E: Technische uitgangspunten	31
Bijlage F: Scenario's:	34
Bijlage G: Voorgeschiedenis meerjarige begroting	34

Hoofdstuk 1. Algemeen

Inleiding

In deze kadernota worden de kaders vastgesteld en de belangrijkste ambities voor 2018 benoemd. Daarnaast wordt het financiële meerjarenbeeld 2018-2021 geschetst van de gemeente Waalre. Na vaststelling geeft dit meerjarenbeeld de kaders waarbinnen de programmabegroting wordt opgesteld.

Voor de huidige Raad is dit de laatste kadernota van deze bestuursperiode 2014 - 2018. Veel taakstellingen uit het coalitieprogramma 2014 - 2018 zijn uitgevoerd. Een periode waarin een goed evenwicht is nagestreefd tussen bestuurlijke ambities en financiële armslag. Deze Kadernota 2018 is erop gericht zaken verder uit te bouwen en gedeeltelijk af te ronden.

De basis van deze kadernota zijn o.a. de door uw raad vastgestelde meerjarenbegroting 2017-2020, inmiddels nieuw vastgesteld beleid en de laatste vastgestelde bestuursrapportage (Turap) 2017. Een deel van onze ambities voor 2018 heeft financiële consequenties.

Zodra uw Raad zich over de ambities heeft uitgesproken, worden deze verwerkt in de begroting 2018. De begroting 2018 wordt begin november 2017 door uw Raad behandeld.

Waalre als innovatieve netwerkgemeente:

Uw Raad heeft op 5 april 2016 Het rapport "De Kracht van Waalre" vastgesteld. Ook voor 2018 is dit ons kompas. De gemeente Waalre bouwt met overtuiging, zelfbewust en op innovatieve wijze aan nieuwe vormen van samenwerken in het openbaar domein.

In 2018 zullen we onze inwoners en partners ontmoeten in ons nieuwe Multifunctionele gemeentehuis. Een inspirerende plek die uitnodigt tot samenwerken. Maar niet alleen daar. We zoeken hen juist op en zijn een betrouwbare, gelijkwaardige partner in onze netwerken. We geven ruimte voor ontplooiing waar mogelijk en ondersteunen en initiëren waar nodig. De denk- en doekracht in onze samenleving draagt in belangrijke mate bij aan het vervullen van maatschappelijke opgaven.

Naast creatief samenwerken en verbinden binnen de lokale gemeenschap zien we die rol ook in de regio. We delen onze innovatieve ervaringen op het terrein van bestuur, dienstverlening, burger- en overheidsparticipatie graag met onze burens. We gaan hierbij het experiment niet uit de weg. We zijn een loyale en betrokken speler in de regionale verbanden en leveren een bijdrage naar vermogen. De verbeelding van onze 'bijdrage' als onderdeel van de Brainport regio is: 'Waalre "De living Room" van de regio in aanvulling op het "Living Lab"'.

Leeswijzer

In deze kadernota 2018 maken we wederom een onderscheid tussen beleidsmatige en technische (onvermijdelijke) uitgangspunten:

- In hoofdstuk 2 gaan wij in op het financieel perspectief voor de komende jaren.
- In hoofdstuk 3 leest u het vervolgproces voor de programmabegroting 2018.
- Beleidsmatige uitgangspunten (bijlage A, B en C) zijn algemene kaders (inhoudelijk, politieke) die van belang zijn voor de begroting 2018 en zeker het meerjarenperspectief 2019-2021. Richtinggevend is beschreven wat we qua beleid willen bereiken.
- De aangeleverde ruimtescheppers zijn uitgewerkt in bijlage D.
- Technische uitgangspunten (Bijlage E) zijn specifieke onderdelen van de begroting 2018, bijvoorbeeld loonkosten, gemeentefonds en indexering waar we rekening mee moeten houden.
- In deze Kadernota 2018 wordt gewerkt met drie scenario's: '**onvermijdelijke**'-, '**sterk gewenste**' posten en '**aanvullende ambitie**' uitgewerkt. Bij deze scenario's is bij het opstellen door B&W rekening gehouden met de mate van eisen en ambitie ("must have, would have and nice to have"). De Raad moet hierin keuzes maken. In bijlage F een korte toelichting hierop.
- Om financieel gezond te blijven zijn de afgelopen jaren verschillende bezuinigingsoperaties doorgevoerd. De structurele kortingen zijn opgevangen door flink te bezuinigen op verschillende dossiers. In bijlage G een korte toelichting op deze operaties.

Hoofdstuk 2. Financieel perspectief

Huidige financiële beeld

Het huidige financiële beeld¹ laat nog een positief beeld zien voor de komende jaren. Dit meerjarenoverzicht is een afgeleide van het resultaat van de laatste Turap 2017 (*huidige positie: 5^e Turap*).

Het huidige financiële meerjarenoverzicht 2018 - 2021 treft u hieronder aan:

Huidige financiële beeld	2018	2019	2020	2021
<i>Bedragen * € 1.000</i>				
Saldo primaire begroting 2018 - '21	125 V	29 V	39 V	-143 N
Septembercirculaire '16	263 V	407 V	452 V	448 V
Extra toekenning Jeugdzorg/Wmo 2015	-250 N	-250 N	-250 N	-250 N
Mutaties t/m 3e Turap 2017	-34 N	-34 N	-38 N	-38 N
Informatie bekend vanuit de 4e Turap 2017	-20 N	-20 N	-20 N	-20 N
Kadernota 2018	84 V	132 V	183 V	-3 N
<i>Aanvulling op Kadernota 2018:</i>				
<i>Gevolgen 5e Turap</i>	-9 N	-9 N	-9 N	-9 N
Gevolgen 6e Turap	Pm	Pm	Pm	Pm
<i>Meicirculaire 2017</i>	<i>Pm</i>	<i>Pm</i>	<i>Pm</i>	<i>Pm</i>
Septembercirculaire '17 voor begroting '18	Pm	Pm	Pm	Pm
Beginstand Kadernota 2018 (A)	75 V	123 V	174 V	-12 N

De gevolgen van de Meicirculaire 2017 zijn nog niet bekend en dus ook nog niet inhoudelijk verwerkt in deze Kadernota 2018. Deze Meicirculaire² heeft normaliter een substantieel effect op de financiële ruimte voor de komende jaren.

Vanuit bovenstaande financiële startpositie willen wij uw Raad, zover mogelijk, de ruimte geven om invulling te geven aan de eisen en wensen (de ambitie) die zijn geformuleerd.

Financiële ruimte na verwerking ruimtescheppers:

Hieronder treft u aan de huidige financiële ruimte na verwerking van de aangereikte "ruimtescheppers 2018" en de zgn. "technische onvermijdelijke aanpassingen" voor 2018. Zie voor de toelichting van deze posten bijlage D en E.

¹ In de beginsaldo Kadernota 2018 wordt de ruimte onvoorzien ad. € 90.000 niet meegenomen t.o.v. de presentatie van in Turaps.

² Afhankelijk van wanneer de Meicirculaire 2017 (de laatste jaren begin juni) wordt gepubliceerd, wordt uw Raad via een raadsinformatiebrief geïnformeerd.

Meerjarenbeeld Kadernota 2018 (Ruimtescheppers -/- ruimtevragers)									
	Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)	2018		2019		2020		2021	
A	Beginstand Kadernota 2018	75	V	123	V	174	V	-12	N
B	Technische uitgangspunten (onvermijdelijk)	0		0		0		0	
C	Ruimtescheppers 2018	721	V	713	V	725	V	738	V
	Huidige stand -/- Totaal dekking	796	V	836	V	899	V	726	V

Vanuit de omvang van de onvermijdelijke posten en maar beperkte beïnvloedbaarheid hiervan stelt B&W voor om de OZB met 15% te verhogen. Uitleg en de financiële consequenties hiervan treft u aan in bijlage D. **Mocht echter blijken dat de Mei- of Septembercirculaire 2017 enige financiële ruimte gaat bieden voor de komende jaren, dan wordt de eenmalige procentuele verhoging hier op aangepast en/of er wordt voorgesteld om een of meerdere posten "sterk gewenst" alsnog te honoreren.**

Over de Ruimtescheppers moet de raad zich nog uitspreken. De technische uitgangspunten zijn nagenoeg onvermijdelijk. Hierbij is Waalre afhankelijk van niet beïnvloedbare externe factoren.

Voorstel drie scenario's

In deze Kadernota 2018 wordt gesproken over "ruimtevragers" en "ruimtescheppers". Ruimtescheppers (zie bijlage D) creëren financiële ruimte binnen de begroting. Ruimtevragers vragen de begroting om ruimte om nieuwe of lopende ambities uit te kunnen voeren.

Hieronder treft u aan alle ruimtevragers onderverdeeld in 'onvermijdelijke' posten, "sterk gewenste" posten en "aanvullende ambitie".

Scenario I Onvermijdelijk									
Ruimtevragers Kadernota 2017 (onvermijdelijk)									
	Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)	2018		2019		2020		2021	
V 1	Individuele voorziening natura jeugd	-885	N	-835	N	-785	N	-735	N
S5	Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd	202	V	202	V	202	V	202	V
S6	PGB Wmo en jeugd	50	V	50	V	50	V	50	V
	Totaal Sociaal Domein	-633	N	-583	N	-533	N	-483	N
V2.	Nieuw e privacyregelgeving	-25	N	-25	N	-25	N	-25	N
V3	Omgevingswet (implementatie en opstellen omg.visie)	-225	N	-125	N				
S7	Omgevingswet (Onttrekking Alg. reserve vrij besteedbaar)	225	V	125	V				
V4	Project Duurzaam door Waalre					-44	N	-44	N
V5	Onderhoudskosten N69			-50	N	-50	N	-50	N
V6	Gebiedsimpuls N69	-10	N	-10	N	-10	N	-10	N
V7	Aanleg, onderhoud en beheer OR	-50	N	-100	N	-150	N	-200	N
V8	Beheer en onderhoud van bruggen	-25	N	-50	N	-75	N	-100	N
V9	Centrumontwikkeling Aalst (incidenteel en structureel)	-10	N	-10	N	-40	N	-40	N
S7	Centrumontwikkeling onttrekking Alg.reserve vrij besteedbaar	10	V	10	V				
V10	Preventieve zorg Sociaal Domein	0		0		0		0	
V11	Sporthal 't Hazzo	0		0		0		0	
D	Doorrekening uitgangspunten	-743	N	-818	N	-927	N	-952	N

Scenario II Sterk gewenst								
Ruimtevragers Kadernota 2017 (STERK GEWENST)								
	Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)	2018		2019		2020		2021
V12	De Kracht van Waalre	-20	N	-20	N	0		0
V13	Doorontwikkeling stedelijk gebied	-10	N	-10	N	-10	N	-10
V14	Speelruimtebeleid	-35	N	-35	N	-35	N	-35
D	Ruimtevragers Kadernota 2017 (Sterk gewenst)	-65	N	-65	N	-45	N	-45

Scenario III Ambitie								
Ruimtevragers Kadernota 2017 (AMBITIE)								
	Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)	2018		2019		2020		2021
V15	Dienstverlening/ Vergunningverlening Toezicht en handhaving	-50	N					
S7	Dienstverlening onttrekking Alg.reserve vrij besteedbaar	50	V					
E	Ruimtevragers Kadernota 2017 (ambitie)	0		0		0		0

Een verdere uitwerking van deze posten treft u aan in bijlage A, B en C.

Financiële positie na verwerking scenario's:

Op de gecreëerde financiële ruimte (hierboven gepresenteerde huidige financiële beeld) worden achtereenvolgend de "onvermijdelijke ruimtevragers", "sterk gewenste ruimtevragers" en de "ambitie aanvragen" in mindering gebracht.

Verwerking onvermijdelijke posten:

Meerjarenbeeld Kadernota 2018 (Ruimtescheppers -/ ruimtevragers)								
	Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)	2018		2019		2020		2021
A	Beginstand Kadernota 2018	75	V	123	V	174	V	-12
B	Technische uitgangspunten (onvermijdelijk)	0		0		0		0
C	Ruimtescheppers 2018	721	V	713	V	725	V	738
	Huidige stand -/ Totaal dekking	796	V	836	V	899	V	726
D	Onvermijdelijke ruimtevragers	-743	N	-818	N	-927	N	-952
	Saldo Kadernota 2018 (onvermijdelijk)	53	V	18	V	-28	N	-226

De huidige financiële positie³ biedt, na noodzakelijke aanpassingen B&W, (nagenoeg) voldoende ruimte om de als onvermijdelijk gerubriceerde posten te dekken. Echter onvoldoende ruimte om de door B&W als 'sterk gewenste' posten te dekken. Daarnaast laat het vierde jaar nog een tekort zien van ruim € 200.000.

³ In deze berekening is rekening gehouden met een OZB verhoging van 15%.

Verwerking sterk gewenste posten:

Hieronder het overzicht na verwerking van de "sterk gewenste posten". Zie voor een opsomming hierboven en toelichting bijlage B.

Meerjarenbeeld Kadernota 2018 (Ruimtescheppers -/- ruimtevragers)								
Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)	2018	2019	2020	2021				
Saldo Kadernota 2018 (onvermijdelijk)	53	V	18	V	-28	N	-226	N
E Sterk gewenste ruimtevragers	-65	N	-65	N	-45	N	-45	N
Saldo Kadernota 2018 (sterk gewenst)	-12	N	-47	N	-73	N	-271	N

Verwerking ambitie posten:

Hieronder het overzicht na verwerking van de "ambitie posten". Zie voor een opsomming hierboven en toelichting bijlage C.

Meerjarenbeeld Kadernota 2018 (Ruimtescheppers -/- ruimtevragers)								
Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)	2018	2019	2020	2021				
Saldo Kadernota 2018 (sterk gewenst)	-12	N	-47	N	-73	N	-271	N
F Ambitie ruimtevragers	0		0		0		0	
Saldo Kadernota 2018 (ambitie)	-12	N	-47	N	-73	N	-271	N

Verzoek aan de Raad

Waalre is financieel gezond en het is belangrijk dat dit zo blijft. Een financieel sluitende meerjarenbegroting is en blijft uitgangspunt binnen Waalre

Wij willen u dan ook een financieel sluitende Programmabegroting 2018 e.v. aanbieden. Een financieel "jaarlijks sluitende begroting"⁴ is en blijft het uitgangspunt⁵ binnen Waalre.

Wij verzoeken de Raad zich uit te spreken over de gepresenteerde ontwikkelingen. Vereiste is om hierin prioriteiten te stellen binnen de visie, missie en strategie van Waalre.

Nog meer dan voorheen is het noodzakelijk om de ambitie realistisch te plaatsen in het huidige financiële beeld.

Wij zullen uw richtinggevende kaders, na vaststelling, zo goed mogelijk vertalen in de begroting 2018 die wij in het najaar aan u willen presenteren.

⁴ De provincie Noord-Brabant gaat er overigens van uit dat het meerjarenperspectief in structureel opzicht een sluitend beeld vertoont.

⁵ Bij het aanbieden van de programmabegroting 2018 moet nog rekening gehouden worden met de onzekerheid t.a.v. Meicirculaire 2017 en ook de Septembercirculaire. De onzekerheid m.b.t. deze circulaire kan zowel positief als negatief uitvallen.

Hoofdstuk 3. Het vervolgproces begroting 2018

Om te komen tot de programmabegroting 2018 zijn een aantal stappen nodig. Ons college heeft op 16 mei 2017 de uitgangspunten voor de begroting 2018 vastgesteld. 11 Juli stemt uw raad in met welke uitgangspunten opgenomen worden in de Programmabegroting 2018. Op basis daarvan wordt door ons college een concept-begroting 2018 en meerjarenbegroting 2018 – 2021 opgesteld.

Op basis van dit concept besluit uw Raad in november 2017 (oktober oordeelsvorming) tot het vaststellen van de programmabegroting 2018. Daarbij stelt u op **programmaniveau** gelden beschikbaar (het autorisatierecht van de Raad).

Wettelijk moet de Raad de begroting vóór 15 november van het jaar voorafgaand aan het jaar waar de begroting betrekking op heeft vaststellen. Als deze datum overschreden wordt komt de gemeente onder preventief toezicht van de provincie te staan.

Afhankelijk van het saldo zullen in meer of mindere mate keuzes gemaakt moeten worden dan wel aanvullende middelen gezocht moeten worden. Wij nemen uw Raad in dit proces mee.

Hoofdstuk 4. Bijlagen

Bijlage A: Onvermijdelijke ruimtevragers

Hieronder een opsomming van de als onvermijdelijke⁶ posten. Het saldo van deze posten is opgenomen in het totaalbeeld 'financiële positie na verwerking scenario's'.

Onvermijdelijke posten (scenario I)

Hieronder een opsomming van de als onvermijdelijke opgenomen posten.

Scenario I Onvermijdelijk									
Ruimtevragers Kadernota 2017 (onvermijdelijk)									
Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)		2018	2019	2020	2021				
V 1	Individuele voorziening natura jeugd	-885	N	-835	N	-785	N	-735	N
S5	Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd	202	V	202	V	202	V	202	V
S6	PGB Wmo en jeugd	50	V	50	V	50	V	50	V
Totaal Sociaal Domein		-633	N	-583	N	-533	N	-483	N
V2.	Nieuw e privacyregelgeving	-25	N	-25	N	-25	N	-25	N
V3	Omgevingsw et (implementatie en opstellen omg.visie)	-225	N	-125	N				
S7	Omgevingsw et (Onttrekking Alg. reserve vrij besteedbaar)	225	V	125	V				
V4	Project Duurzaam door Waalre					-44	N	-44	N
V5	Onderhoudskosten N69			-50	N	-50	N	-50	N
V6	Gebiedsimpuls N69	-10	N	-10	N	-10	N	-10	N
V7	Aanleg, onderhoud en beheer OR	-50	N	-100	N	-150	N	-200	N
V8	Beheer en onderhoud van bruggen	-25	N	-50	N	-75	N	-100	N
V9	Centrumontw ikkeling Aalst (incidenteel en structureel)	-10	N	-10	N	-40	N	-40	N
S7	Centrumontw ikkeling onttrekking Alg.reserve vrij besteedba	10	V	10	V				
V10	Preventieve zorg Sociaal Domein	0		0		0		0	
V11	Sporthal 't Hazzo	0		0		0		0	
D	Doorrekening uitgangspunten	-743	N	-818	N	-927	N	-952	N

Hieronder de uitwerking van de onvermijdelijk gerubriceerde ruimtevragers:

Individuele voorzieningen natura jeugd (V 1)

We krijgen steeds meer inzicht in de kosten van de jeugdzorg. In de 9^e turap van 2016 hebben we de begroting aangepast naar € 2.033.581 kosten voor de individuele voorzieningen natura jeugd. Nu de jaarafsluiting is afgerond hebben we opnieuw een berekening gemaakt met behulp van de productieverantwoording van de zorgaanbieders. De verwachte kosten voor de individuele voorzieningen natura jeugd voor 2018 zijn € 1.900.000.

Het begrotingsbedrag wat nu in de meerjarenbegroting 2017-2020 staat voor de individuele voorziening natura jeugd 2018 is € 1.015.812. Dit betekent een

⁶ Let op: in deze Kadernota 2018 is vooralsnog geen rekening gehouden met externe financiering. Ook is geen rekening gehouden met de daaruit voortkomende rentelasten.

incidentele verhoging van € 884.188 (afgerond € 885.000) voor 2018. De jaren daarna neemt naar verwachting de behoefte elk jaar af met € 50.000 per jaar.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een *Incidentele verhoging van het budget kosten* op te nemen ad. € 885.000 voor 2018;
 Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een *Incidentele verhoging van het budget kosten* op te nemen ad. € 835.000 voor 2019;
 Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een *Incidentele verhoging van het budget kosten* op te nemen ad. € 785.000 voor 2020;
 Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een *Incidentele verhoging van het budget kosten* op te nemen ad. € 735.000 voor 2021;
 Deze post is: **Onvermijdelijk**

Totaalbeeld meerjarenbegroting kosten jeugdzorg

	2018	2019	2020	2021
Huidige B	€ 1.015.812	€ 1.015.812	€ 1.015.812	€ 1.015.812
aanpassing	€ 885.000	€ 835.000	€ 785.000	€ 735.000
Begroting	€ 1.900.812	€ 1.850.812	€ 1.800.812	€ 1.750.812

Hiertegenover kunnen onderstaande posten vrij vallen als baat binnen de begroting. Deze posten maken integraal onderdeel uit van de post "Sociaal Domein". Daarom worden deze posten niet gepresenteerd als ruimtescheppers maar als ruimtevrager Sociaal Domein.

Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd (ruimteschepper S 5)

De kosten voor Veiligheid, jeugdreclassering en opvang jeugd kan structureel verlaagd worden van € 551.742 naar € 350.000. Dit is een verschuiving van de kosten van deze post naar Individuele voorzieningen natura jeugd. Dit is een structurele bijstelling van € 201.742

Ruimteschepper:

Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een *structurele verlaging van het budget kosten* op te nemen ad. € 202.000 vanaf 2018.

PGB wmo en jeugd (ruimteschepper S 6)

In de meerjarenbegroting 2017-2020 is PGB begroot op € 375.000. In 2016 zijn de uitgave € 327.368. Er is meer Zorg in Natura verstrekt en dus een verschuiving naar Maatwerkvoorziening natura immaterieel Wmo en Individuele voorzieningen natura jeugd. De Maatwerkvoorziening natura immaterieel Wmo heeft geen aanpassing en de Individuele voorzieningen natura jeugd heeft een aanpassing zoals hiervoor is gemeld. De PGB wmo en jeugd kan met € 50.000 naar beneden worden bijgesteld naar € 325.000.

Ruimteschepper:

Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een *structurele verlaging van het budget kosten* op te nemen ad. € 50.000 vanaf 2018.

Nieuwe privacyregelgeving (V 2)

Voor de uitvoering van de gemeentelijke taken is de gemeente bezitter en verwerker van veel gevoelige informatie, zoals (bijzondere) persoonsgegevens. Vanaf 25 mei 2018 moet de gemeente Waalre voldoen aan de Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). De AVG kent veel dezelfde bepalingen als de Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp), maar ook een aantal nieuwe bepalingen. De AVG vereist een privacybeleid, meer transparantie en verantwoording omtrent de gegevensbescherming, meer zorgdragen voor maximale gegevensbescherming in systemen en programma's en tot slot wordt het aanstellen van een functionaris gegevensbescherming (FG) verplicht. Vooral het aanstellen van de FG brengt kosten met zich mee. Vanaf 1 januari 2018 zal geld geraamd moeten worden voor de FG. Naar verwachting komt de VNG op korte termijn met een functieomschrijving. Omdat deze functieomschrijving nog niet beschikbaar is, is er een globale schatting gemaakt van € 25.000,00 op jaarbasis voor de FG. Indien de FG voor 1 januari 2018 in dienst treedt of wordt ingehuurd, zal gekeken worden of de FG tot 1 januari 2018 bekostigd kan worden middels de bestaande budgetten.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een *structureel* bedrag op te nemen ad. € 25.000 **vanaf** 2018.

Deze post is: **Onvermijdelijk**

Omgevingswet (V 3)

De nieuwe Omgevingswet integreert zo'n 26 wetten op het gebied van de fysieke leefomgeving en dient het complexe omgevingsrecht eenvoudiger en efficiënter te maken. Ook biedt het meer ruimte voor initiatieven en lokaal maatwerk.

Op dit moment wordt een Plan van aanpak voor de implementatie Omgevingswet opgesteld opgesteld en samen met uw raad een eerste verkenning naar de Waalrese ambitie bepaald. Dit plan geeft in gestructureerde stappen aan wat er in de tweede helft van 2017 en in het jaar 2018 moet gebeuren om optimaal voorbereid te zijn op de inwerkingtreding van de nieuwe wet in 2019.

Mede aan de hand van een door de VNG samen met Deloitte ontwikkeld rekenmodel is een eerste grove kostenindicatie geraamd voor zowel de eenmalig implementatiekosten als voor het opstellen van de Omgevingsvisie. Mede aan de hand van het implementatieplan zal de komende periode meer grip op de financiële consequenties ontstaan. Duidelijk dient in ieder geval te zijn dat de invoering van de Omgevingswet grote investering vraagt die bovendien een effect kan hebben op de reguliere exploitatie.

In onze berekening is vooralsnog geen rekening gehouden met mogelijke personele consequenties. Deze zijn in dit stadium niet te overzien. Daarnaast is als uitgangspunt genomen dat de implementatie grotendeels met een interne projectleider en projectgroep binnen de regulier beschikbare uren wordt ingevuld. Dit kan echter niet zonder goede en volwaardige externe ondersteuning door ter zake deskundigen. In de loop van het traject zullen op meerdere fronten expertise (projectondersteuning, juridisch, ICT, cultuurverandering etc.) moeten worden ingehuurd.

Voor de aansluiten op het Digitale Stelsel Omgevingswet is de aanwezigheid van een zaakstelsel alsook en actuele geo-informatieomgeving een vereiste. Als uitgangspunt is genomen dat Waalre hieraan met beperkte aanpassingen/aanvulling kan voldoen. Nader onderzoek moet dit evenwel nog bevestigen.

kosten implementatie Omgevingswet

- Inhuur externe adviseur/projectleider/procesbegeleider/vraagbaak (nader in te vullen) ca. 75 werkweken (2018/2019), gemiddeld 1 dag/week a €100,-/uur: €60.000.
  - Tijdelijke formatie afdeling RO tbv projectondersteuning 4 uur/week: €10.000
  - Inhuur diversen:
    - o juridische expertise inzake, omvorming bestemmingsplannen, beleidsnota's/verordeningen binnen het geheel ruimtelijk domein: €10.000
    - o ICT-analyse en advies: waar staan we vwb aanpassing zaakstelsel, geo-informatie, aansluiting op DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet) e.d. €10.000.
    - o Organisatieadvies/ondersteuning vwb inregelen en aanpassen werkprocessen met name vergunningverlening teams VTH/RO/OR €10.000
  - Kosten communicatie-trajecten (interne/ externe) publiekscampagnes €25.000
  - Opleiding en training medewerkers ruimtelijk domein inzake nieuwe wet- en regelgeving, nieuwe manier van werken(cultuur), nieuwe werkprocessen etc. (minimaal 25 medewerkers a €1.000,- per mdw): €25.000
- Totaal : €150.000 te verdelen over 2018 (€100.000) en 2019 (€50.000)

kosten ICT

De impact van de Omgevingswet op de informatievoorziening van gemeenten is groot. Onderdeel van de Omgevingswet is een hoge mate van transparantie en een integrale informatievoorziening. Dit betekent onder meer voor de gemeenten (bevoegd gezag), dat zij aanpassingen moeten doen aan de huidige inrichting van het ondersteunende informatielandschap en aansluiting moeten organiseren op het zogenaamde Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO). Vanaf 2019 hebben gemeenten een flink aantal voorzieningen nodig om met de Omgevingswet te kunnen werken. In dit stadium zijn voor deze opgave de kosten geraamd op €50.000,- gelijkmatig te verdelen over 2018 en 2019.

kosten opstellen Omgevingsvisie en -programma

In de stelselwijziging is een belangrijke rol weggelegd voor een nieuwe instrument, de Omgevingsvisie: één kaderstellend strategisch beleidsdocument voor het gehele ruimtelijke domein. Gedachtegang vooralsnog is om een dergelijke strategische Omgevingsvisie in de loop van 2018, aan het begin van de nieuwe raadsperiode, samen met de nieuwe gemeenteraad. Uitgegaan wordt van een zeer interactief planproces met bestuur, inwoners, marktpartijen en meerdere maatschappelijke

partners. Dit zal samen met een deskundig adviesbureau moeten worden opgepakt. Voor het opstellen van de Omgevingsvisie wordt rekening gehouden met een investering van grofweg 150.000,- te verdelen over de jaren 2018 en 2019:

Ter indicatie: voor het opstellen van een ruimtelijk structuurvisie (vastgesteld 2013) is in 2011 een werkkrediet van €200.000 beschikbaar gesteld.

Structurele exploitatielast

Voorzien wordt dat een nog groter aantal kleine ruimtelijke ingrepen vergunningsvrij wordt. Dit zal leiden tot een afname van 10-20% van de gemiddelde legesopbrengsten (grofweg 500.000 euro/jaar) dus mogelijk €50.000-€100.000 minder leges-opbrengsten vanaf 2019. Uiteraard bestaat hierbij een relatie met personele capaciteit maar niet 1-op-1. Zo zal de informatievoorziening vanuit de gemeenten over kleinschalige bouwactiviteiten op hetzelfde niveau blijven of zelfs toenemen zonder dat daar legesinkomsten tegenover staan. Als er vervolgens toch personele consequenties aan verbonden zijn bestaat er een risico op frictiekosten.

Ook is de verwachting, mede op basis van het VNG-Deloitte rekenmodel, dat ook aan de ICT-omgeving structurele hogere exploitatielasten gekoppeld moeten in orde van grootte €10.000 /jaar **(PM)**

Ruimtevragers Omgevingswet:

De vereiste investering voor 2017 ad. € 25.000 wordt aangevraagd via de Turap.

Onvermijdelijk:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een **incidenteel** bedrag op te nemen ad. € 225.000 **voor** 2018

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2019 een **incidenteel** bedrag op te nemen ad. € 125.000 **voor** 2019

Deze post is: **Onvermijdelijk.**

Voorgesteld wordt dit bedrag ad. € 225.000 in 2018 en € 125.000 in 2019 te onttrekken vanuit de Algemene reserve vrij besteedbaar (zie S 7).

Vooralsnog wordt in de begroting geen rekening gehouden met een afname van de legesopbrengsten. Deze post moet nadrukkelijk als risico gezien worden.

Project Duurzaam door Waalre (V 4)

Het project Duurzaam door Waalre heeft een belangrijk startmoment gekend tijdens de eerste algemene informatieavond op 18 maart 2017. Sindsdien zijn er belangrijke stappen gezet en nadert de integrale visie voor het dorpshart Aalst haar voltooiing. Uw raad wordt daarin intensief betrokken en daarnaast ieder kwartaal door middel van een raadsinformatiebrief geïnformeerd. De burgers in Waalre hebben volop de gelegenheid in het project te participeren.

De planning is er op gericht om eind 2017 de Nota van Uitgangspunten vast te stellen voor de Eindhovenseweg en de traverse door Waalre. Dan bestaat er meer

duidelijkheid over impact van de voorgenomen maatregelen en de kosten die gemoed zijn met het project. Toch valt daar nu al een vooruitblik op te geven.

voorbereidingskosten

Op dit moment is voor 2018 en 2019 jaarlijks een bedrag van € 100.000 opgenomen in de begroting om de kosten van de voorbereiding te dekken. In 2018 wordt gestart met het feitelijk ontwerpen van de nieuwe inrichting, in een intensief traject met de inwoners van Aalst en Waalre en met uw raad. In deze fase van voorbereiding zal extra ondersteuning nodig zijn voor het ontwerpen en tekenen van de plannen. Dat betekent dat de voorbereidingskosten in 2018 net als in 2017 met € 100.000 verhoogd moeten worden.

Afhankelijk van de vorderingen van het proces kan voor 2019 ook een verhoging noodzakelijk zijn.

realisatiekosten

Voor een eerste globale kostenraming op basis van ervaringscijfers en kengetallen is uitgegaan van een totale reconstructie van de Eindhovenseweg vanaf de gemeentegrens met Eindhoven tot aan de gemeentegrens met Valkenswaard. In Waalre dorp wordt rekening gehouden met de kosten van herinrichting vanaf de rotonde Heistraat tot aan het einde van de bebouwde kom op de Heikantstraat. De kosten van de totale werkzaamheden (voorbereidings- en realisatiekosten) worden op basis van deze uitgangspunten ingeschat op 13,5 miljoen Euro.

Op dit moment is voor de realisatie van Duurzaam door Waalre een bedrag van € 1,3 miljoen gereserveerd. De kosten van deze reservering drukken vanaf 2020 op de begroting.

overdracht huidige N69 aan de gemeente Waalre

Na de realisatie van de Westparallel zal de huidige N69 worden overgedragen aan de Waalre. Over de hoogte van die overdracht is intensief overleg gevoerd. Bij de overdracht zijn de kosten voor noodzakelijk groot onderhoud en eventuele wettelijk verplichte milieusaneringskosten meegenomen. De hoogte van de vergoeding stelt ons in staat de weg tenminste 3 jaren te vrijwaren van groot onderhoud. De hoogte van de overdracht bedraagt rond de 1 miljoen welke ingezet kunnen worden als een van de dekking voor Duurzaam door Waalre.

mogelijke dekking kosten Duurzaam door Waalre

De basis voor de inschatting van de kosten ligt in een maximale variant voor reconstructie van de Eindhovenseweg en de Traverse door Waalre. Het is denkbaar dat met name het meest zuidelijke deel van de huidige N69 (Valkenswaardseweg) minder ingrijpend gereconstrueerd hoeft te worden. Daarmee kunnen de projectkosten mogelijk lager uitvallen. Zekerheid daarover is er op dit moment allerminst.

De totale kosten van het project bedragen € 13,5 miljoen. Dit bedrag wordt gebruikt als uitgangspunt voor het zoeken naar externe financiering voor het project. Wij streven naar een subsidie van minimaal 50% van de projectkosten. Dat betekent dat er hoe dan ook een dekking van eigen middelen nodig is van € 6.750.000. Van dat bedrag is € 1,8 miljoen gedekt. Deze dekking bestaat uit

€ 1,3 miljoen reservering voor de realisatie en € 500.000 reservering voor de voorbereidingskosten (inclusief de verhoging in deze kadernota).

Daarnaast kunnen de inkomsten uit de overdracht van de N69 als dekking worden aangewend. De dekking van de overige bijna € 4 miljoen moet nog worden gevonden.

Hierbij valt te denken aan het uitnutten van een bedrag ter hoogte van € 500.000 uit het Lokaalfonds en Regiofonds en dekking het uit Rioolfonds ter hoogte van € 2 miljoen. Er zit binnen het project Duurzaam door Waalre namelijk ook een belangrijke opgave om de rioolproblematiek duurzaam aan te pakken. (afstemming moet nog volgen)

Totaaloverzicht project Duurzaam door Waalre		
Totale kosten Duurzaam door Waalre		€ 13.500.000
Inkomsten:		
Streven subsidie 50% projectkosten	€ 6.750.000	
Reservering voor realisatie	€ 1.300.000	
Reservering voor voorbereidingskosten	€ 500.000	
Opbrengst overdracht N69	€ 983.000	
Onttrekking uit het Lokaal/ regiofonds	€ 500.000	
Dekking uit rioolfonds	€ 2.000.000	
Voorgesteld inkomsten		€ 12.033.000
Kosten -/ inkomsten		€ 1.467.000
Bedrag reserveren ad.	€ 1.000.000	
Aantal jaren	25	
Jaarlijkse last	€ 40.000	

Voor de overige € 1,5 miljoen moet nog dekking worden gevonden. Gelet hierop is het raadzaam om een nu een reservering op te nemen ter hoogte van € 1 miljoen. Deze zal dan vanaf 2020 op de begroting drukken (kapitaallast a € 40.000 per jaar, hierbij wordt vooralsnog geen rekening gehouden met een evt. rentelast.)

Indien het lukt om een minimale co-financiering van € 50% te genereren en de dekking zoals hierboven omschreven te effectueren, dan is het project nagenoeg gedekt. Over de noodzaak van een reservering van de nog openstaande kosten, circa € 0,5 miljoen volgt meer duidelijkheid naarmate het ontwerp vordert.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een **structureel** bedrag op te nemen ad. € 40.000 **vanaf** 2020 (excl. evt. rentelast). Deze ter dekking van de genoemde € 1.000.000 reservering Duurzaam Waalre. (€ 1.000.000/25jr.)

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018, net als voor 2017 (aanvraag in Turap), een **structureel** bedrag op te nemen ad. € 4.000 **vanaf** 2020. Deze ter dekking van de genoemde € 100.000 voorbereidingskosten. (€ 100.000/25jr.)

Deze posten zijn: **Onvermijdelijk**

Onderhoudskosten N69 (V 5)

Aangezien het bedrag ad. € 983.000 hierboven ingezet wordt ter dekking van de investering Duurzaam door Waalre dienen de onderhoudskosten structureel opgenomen te worden.

In 2019 zal het beheer en onderhoud van de huidige N69 naar de gemeente Waalre overkomen van de provincie. Vanaf moment van overdracht zullen de reguliere onderhoudskosten vanwege deze areaaluitbreiding in de openbare ruimte toenemen. Vanaf 2022 is een bedrag vereist ad. € 165.000. Voor de jaren 2019, 2020 en 2021 is een bedrag gecalculeerd ad. € 50.000.

De onderhoudskosten zijn opgebouwd uit verschillende begrotingsposten zoals o.a groen, wegen, gladheidsbestrijding en vuil verwijderen wegbermen.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een **structureel** bedrag op te nemen ad. € 165.000 **vanaf** 2022;

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een **incidenteel** bedrag op te nemen ad. € 50.000 **voor de jaren** 2019, 2020 en 2021.

Deze post is: **Onvermijdelijk**

Gebiedsimpuls N69 (V 6)

De gebiedsopgave Grenscorridor bestaat uit drie onderdelen; de nieuwe N69 (Westparallel), de Nulplusmaatregelen en het Integrale gebiedsplan. In het onlangs afgesloten "Impuls – uitvoeringsconvenant" ligt de focus op hoe het integrale gebiedsplan te realiseren.

Het gebiedsbureau is een ambtelijke samenwerking van de betrokken partijen in het gebied en biedt ondersteuning in de besluitvorming en uitvoering. De dagelijkse aansturing van het Gebiedsbureau zal plaatsvinden in nauwe samenwerking tussen een programmamanager vanuit de provincie (focus mobiliteitsaspecten) en een programmamanager vanuit het Waterschap (focus ruimtelijke opgaven). Verschillende gebiedspartners werken samen en bewaken de voortgang, signaleren en schalen wanneer nodig op richting het Bestuurlijk Overleg. Onderdeel en behorende bij het gebiedsbureau is secretariële ondersteuning. De kosten van het gebiedsbureau worden in beginsel verdeelt over alle partners. Voor Waalre wordt een bijdrage van ca €10.000/jaar gevraagd voor de periode tot 2025. Dit is de looptijd van de gebiedsimpuls zoals afgesproken in het gebiedsakkoord en convenant.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een **structureel** bedrag op te nemen ad. € 10.000 **vanaf** 2018. (t/m 2025)

Deze post is: **Onvermijdelijk**

Aanleg, onderhoud en beheer OR (V 7)

Het thema Openbare Ruimte houdt in grote lijnen de aanleg, het onderhoud en het beheer van riolering, wegen, civieltechnische kunstwerken, openbaar groen, openbare verlichting, nutsvoorzieningen, de zorg voor bereikbaar openbaar vervoer en een verkeersveilige woonomgeving in.

Binnen dit thema zijn in het komende begrotingsjaar de volgende kaders/uitgangspunten van belang voor het opstellen van de programmabegroting 2018. In voorbereiding op dit moment is een Uitvoeringsplan Openbare Ruimte (Groen, Wegen, Riolering) 2018 – 2024. Het uitvoeringsplan biedt het kader voor integraal beheer en samenwerking en leidt tot samenhangende planvorming, logische en efficiënte uitvoering en een financieel beheersbaar geheel. Sleutelwoorden hierbij zijn *'integraal'*, *'duurzaam'* en *'samen'*.

Het reguliere onderhoud wordt vrijwel geheel betaald vanuit het onderhoudsbudget. Vervanging vindt meestal plaats in de vorm van projecten. Hierbij gaat het om integrale projecten, waarbij riolering, wegen, groen en straatmeubilair gezamenlijk worden aangepakt. Een voorbeeld hiervan is de reconstructie van het Willem Smuldersplein of de aanstaande reconstructie van de Markt.

Voor vervanging van de riolering is een 'Voorziening Vervanging Riolering' voorhanden. Voor reconstructie van bijvoorbeeld wegen of groen moet in voorkomende gevallen beroep worden gedaan op de algemene reserve. In het wegenbeheersplan 2015-2018 is op basis van kentallen berekend dat de gemiddelde financieringsbehoefte voor vervanging ruim 1,2 miljoen euro per jaar bedraagt.

In het nog op te stellen vervangingsplan openbare ruimte wordt onderscheid gemaakt tussen maatregelen die 'meeliften' met vervanging van het riool (en dus voor een groot gedeelte ook bekostigd worden vanuit de rioleringsgelden) en maatregelen waarbij enkel sprake is van vervanging van Groen in combinatie met groot onderhoud wegen.

Om bovenstaande maatregelen in de periode 2018-2024 te kunnen uitvoeren, wordt voorgesteld om met ingang van de begroting 2018 een bedrag ad. € 50.000 te reserveren⁷ vanuit jaar 2018, € 100.000 vanuit 2019, € 150.000 vanuit 2020 en daarna € 200.000 structureel vanaf 2021 vooruitlopend op de definitieve⁸ stukken.

---

⁷ Let op: Dit bedrag wordt aangewend om een reserve te creëren dan wel voorziening te treffen voor toekomstige kosten aanleg, onderhoud en beheer OR. Onderzoek wordt nog gedaan naar de gewenste financiële vorm, reserve dan wel voorziening. Bekend is al wel dat vulling gewenst is.

⁸ Er komt een onderhouds- en vervangingsinvesteringsplan met jaarplan onder te liggen.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een bedrag op te nemen ad. € 50.000,- voor 2018, € 100.000 voor 2019, € 150.000 voor 2020 en € 200.000 structureel vanaf 2021.

Later wordt voorgelegd welke financiële vorm van "fondsvorming" gewenst/vereist is. Deze post is: **Onvermijdelijk**

Beheer en onderhoud bruggen (V 8)

In de gemeente Waalre liggen 14 bruggen. In de begroting is voor het beheer van en onderhoud aan deze bruggen een bedrag opgenomen van 5.000 euro. In 2016 is opdracht verleend aan een extern bureau voor het uitvoeren van een inventarisatie. Doel van deze inventarisatie is het achterhalen van de huidige kwaliteit van de bruggen en de maximale belasting (verkeer) die deze bruggen mogen hebben. Aan deze inventarisatie wordt op dit moment de laatste hand gelegd. Inmiddels is duidelijk dat voor een aantal bruggen nader onderzoek noodzakelijk zal zijn. Bijvoorbeeld omdat er onvoldoende gegevens zijn met betrekking tot de gebruikte betonsoort (in verband met de sterkte van de brug) of dat onvoldoende duidelijk is wat de maximale verkeersbelasting mag zijn.

In de loop van 2017 zal aan de gemeenteraad een voorstel worden aangeboden om deze gegevens eenmalig te achterhalen. De kosten hiervoor worden geraamd op 75.000 euro.

Daarnaast is op basis van theoretische berekeningen inmiddels ook duidelijk dat er onvoldoende geld beschikbaar is voor het groot onderhoud en eventueel vervangen van deze bruggen. Voorgesteld wordt om hiervoor in de begroting 2018 een bedrag ad. € 25.000 te reserveren voor 2018, € 50.000 voor 2019, € 100.000 voor 2020 en daarna € 100.000 structureel vanaf 2021 vooruitlopend op de definitieve stukken ⁹.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een bedrag op te nemen ad. € 25.000,- voor 2018, € 50.000 voor 2019, € 75.000 voor 2020 en € 100.000 structureel vanaf 2021.

Later wordt voorgelegd welke financiële vorm van "fondsvorming" gewenst/vereist is. Deze post is: **Onvermijdelijk**

Aanvullend 2017 (Turap):

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2017 een **incidenteel** bedrag op te nemen ad. € 75.000 **voor** 2017. Deze post wordt opgenomen in de volgende Turap. Deze post is: **Onvermijdelijk**

---

⁹ Let op: Dit bedrag wordt aangewend om een reserve te creëren dan wel voorziening te treffen voor toekomstige kosten beheer en onderhoud bruggen. Onderzoek wordt nog gedaan naar de gewenste financiële vorm, reserve dan wel voorziening. Bekend is al wel dat vulling gewenst is.

Centrumontwikkeling Aalst (V 9)

Binnen het project Duurzaam door Waalre nadert de integrale visie voor het dorpshart Aalst haar voltooiing. Een interactief traject met inwoners, winkeliers, eigenaren en raad. De ambitie is vooralsnog hoog. Grootschalige ingrepen in de ruimtelijk structuur: sloop, (vervangende) nieuwbouw, herinrichting openbare ruimte worden nagestreefd om nu de kwaliteitsslag voor Aalst te maken, gekoppeld aan het unieke moment van herinrichting van de huidige N69. Een klein deel van de hieraan gekoppeld investeringen kan worden gekoppeld aan deze herinrichting en hiervoor beschikbare middelen (werk-met-werk), maar voor het grootste deel zal eigen financiering gezocht moeten worden.

investeringsruimte

Grote ingrepen als sloop en nieuwbouw zullen economisch haalbaar moeten zijn binnen de kaders van de markwerking, niettemin is het aannemelijk te veronderstellen dat de gemeentelijk ambitie ook investeringen vergt om verliesgevende projecten mede mogelijk te maken en om te kunnen investeren in noodzakelijke aanpassingen van de openbare ruimte. Voorgesteld wordt dan ook om vanaf 2020 (gekoppeld aan het project Duurzaam Door Waalre) een eerste investeringsruimte van 1 miljoen euro in te regelen voor de centrumontwikkeling Aalst.

korte termijnmaatregelen en co-financiering

Daarnaast is het wenselijk dat de gemeente werkbudget heeft om bijvoorbeeld geveleaanpassingen door particulieren te kunnen stimuleren, winkelverplaatsingen te stimuleren/ondersteunen, alsook het stimuleren van evenementen, activiteiten en marketing. Ook het mogelijk oprichten van een BIZZ (...) vraagt om een gemeentelijke investering.

Voorgesteld wordt hiertoe het al beschikbaar gestelde werkbudget van 10.000 voor 2018 en 2019 te verhogen met 10.000 naar 20.000 voor zowel 2018 als 2019. Vertrekpunt hierbij is dat altijd gezocht wordt naar vormen van co-financiering waarbij dus ook pandeigenaren en winkeliers/ondernemers meebetalen aan dit soort investeringen.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een **incidenteel** bedrag op te nemen ad. € 10.000 **voor** 2018 en 2019.

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een **structureel** bedrag op te nemen ad. € 40.000 **vanaf** 2020 ter dekking van de investeringslast ad. € 1.000.000 (€ 1.000.000/ 25 jaren).

Deze posten zijn: **Onvermijdelijk**

Voorgesteld wordt om bovenstaand bedrag ad. € 10.000 in 2018 en € 10.000 in 2019 te onttrekken vanuit de Algemene reserve vrij besteedbaar (zie S 7).

Preventieve zorg Sociaal Domein (V 10)

Voorgesteld wordt om een krediet beschikbaar te stellen ad. € 250.000 om in te zetten voor meer preventieve zorg (voor een periode van 3 jaar). Door aan de voorkant te investeren kunnen de structurele zorgkosten jeugdzorg later verminderen. Voordat de middelen worden besteed wordt aangegeven hoe ze worden ingezet en wat de verwachten besparing is per maatregel. Voorstel is dan ook om de eventuele verlaging van de algemene reserve sociaal domein, zoals hieronder vermeld, hiervoor in te zetten.

In de algemene reserve Sociaal Domein is nu een bedrag opgenomen ad. € 750.000. Omdat het inzicht steeds beter wordt van de te verwachte kosten en we dus ook beter kunnen begroten is in te schatten dat een reserve van € 500.000 voldoende is om de open-eind-regeling vanuit het sociaal Domein op te kunnen vangen. De begrotingspost Jeugdzorg is nu, na vaststelling van de aanpassing Jeugdzorg vanuit deze Kadernota 2018, zeer realistisch opgesteld.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een bedrag op te nemen ad. € 250.000 als krediet preventie zorg jeugd.

Dit bedrag dekken vanuit de Algemene reserve Sociaal Domein.

Deze post is: **Onvermijdelijk**

Sporthal 't Hazzo (V 11)

't Hazzo gaat na opening van het nieuwe Multi Functionele Gemeentehuis gesloopt worden. Hierdoor verdwijnt de kantine/ontmoetingsruimte bij Sporthal 't Hazzo.

Een nieuwe kantine/ontmoetingsruimte moet gebouwd worden aan de sporthal, hiervoor is een (krediet) investering noodzakelijk van € 400.000¹⁰.

Deze investering kan worden afgeschreven in 40 jaar. De jaarlijkse kosten zijn € 10.000.

Het is de bedoeling dat deze kantine/ontmoetingsruimte samen met de sporthal verhuurd kan gaan worden. Het uitgangspunt kan zijn dat de huuropbrengst minimaal de kosten van deze aanbouw moet zijn.

Bij dit uitgangspunt is dit kosten neutraal maar is er wel een krediet noodzakelijk voor het realiseren van de bouw van de kantine/ontmoetingsruimte.

Ruimteschepper/ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om een krediet beschikbaar te stellen ad. € 400.000 ter dekking van de investering.

Vooralsnog gaan we ervan uit dat de investering verrekend met de huuropbrengst budgetneutraal in de begroting opgenomen kunnen worden.

Deze post is: **Onvermijdelijk**

---

¹⁰ Voorlopige inschatting. E.e.a. is budgetneutraal opgenomen. De huur wordt aangepast op de investeringslast.

Bijlage B: Sterk gewenste ruimtevragers

Sterk gewenste posten (scenario II)

Hieronder wordt ingegaan op de sterk gewenste aanpassing op de begroting voor de komende jaren.

Scenario II Sterk gewenst									
Ruimtevragers Kadernota 2017 (STERK GEWENST)									
Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)		2018	2019	2020	2021				
V12	De Kracht van Waalre	-20	N	-20	N	0		0	
V13	Doorontwikkeling stedelijk gebied	-10	N	-10	N	-10	N	-10	N
V14	Speelruimtebeleid	-35	N	-35	N	-35	N	-35	N
D	Ruimtevragers Kadernota 2017 (Sterk gewenst)	-65	N	-65	N	-45	N	-45	N

Hieronder de toelichting van de sterk gewenste ruimtevragers:

De Kracht van Waalre (V 12)

Volgens de visie de Kracht van Waalre ontwikkelingen wij ons door tot innovatieve netwerkgemeente via twee sporen: regionalisering en burgerparticipatie. Het uitgangspunt bij de laatste was in 2016 dat dit voor de gemeentelijke organisatie budgetneutraal geïnitieerd moest worden. Er ligt nu echter een motie Voorziening voor burgerinitiatieven. Deze motie vraagt het college in 2017 om met een startnotitie voor beleid en een aanpak aangaande burgerinitiatieven naar de Raad te komen, waarin zij aangeeft welke mogelijkheden zij onder meer zien voor de invulling van de voorziening voornoemd, daarbij gebruik makend van reeds beschikbaar ondersteunend materiaal.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een *incidenteel* bedrag op te nemen ad. € 20.000 **voor 2018 en 2019**.

Deze post is: **Sterk gewenst**

Doorontwikkeling Stedelijk Gebied (V 13)

De eerste helft van 2017 vindt de evaluatie en daaropvolgend de doorontwikkeling van het Stedelijk Gebied plaats. Hieruit zal een nieuwe agenda en wellicht een nieuwe governance voor dit samenwerkingsverband voortvloeien. Het is onduidelijk, maar niet ondenkbeeldig dat hier nieuwe ambities en daarmee kosten voortvloeien.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een *structureel* bedrag op te nemen ad. € 10.000 **vanaf 2018**.

Deze post is: **Sterk gewenst**

Speelruimtebeleid (V 14)

In samenwerking met Bureau Speelplan wordt momenteel het speelruimtebeleid Waalre 2017-2025 ontwikkeld. De planning is dat dit beleidsplan in juni 2017 door de gemeenteraad wordt vastgesteld. Het onderhoudsbudget voor de speeltoestellen staat momenteel structureel op € 10.000 per jaar. Vanaf de begroting 2017 is structureel een bedrag ad. € 20.000 opgenomen voor aanschaf van nieuwe speeltoestellen.

Uit de inventarisatie van Speelplan naar het huidige areaal en het aantal speelplekken is gebleken dat als de komende jaren het huidige budget leidend is, het op langere termijn niet vol te houden zal zijn om speeltoestellen te vervangen die kapot, onveilig of versleten zijn. In eerste instantie zullen ingrepen worden uitgesteld en gebreken worden opgelapt. De investering wordt enkele jaren uitgesteld, maar de onderhoudskosten nemen significant toe en de waardering van gebruikers neemt af.

Met een budget van €20.000,-/jaar is het mogelijk om jaarlijks 1 (kleine) speelplek opnieuw in te richten. Dit veroorzaakt grote problemen voor de periode 2019-2022 waarin 14 speelplekken in aanmerking komen voor herinrichting, voor 10 daarvan is dan geen budget. Deze kunnen dan niet worden opgepakt en zullen dus 'leeg' overblijven nadat de speeltoestellen weggehaald zijn. Evenwel zal de waardering van bewoners uiteraard afnemen bij een forse sanering zonder verbeteringen op andere plekken in de buurt. Bij dit scenario zal de komende 10 jaar 50% van het huidige areaal verdwijnen.

Wanneer het speelruimteplan leidend is, zal een soort mix ontstaan van instandhouding en omvorming. Bij dit laatste wordt een speelplek niet opgeheven, maar wordt deze nadat de speeltoestellen 'op' zijn heringericht zonder gebruik te maken van speeltoestellen. In plaats daarvan wordt gewerkt met speelaanleidingen met een stedelijk (pleintje) of juist natuurlijk (ravotplek) karakter. Voor een omvorming van een speelplek is een lagere investering nodig dan bij instandhouding en ook de reguliere onderhoudskosten zijn (fors) lager dan bij speeltoestellen.

Voor de uitvoering van het speelruimtebeleid zijn twee opties mogelijk: actief of geleidelijk beleid. Bij actief beleid worden op korte termijn (2 tot 3 jaar) de aanbevelingen uit het beleidsplan uitgevoerd. Bij geleidelijk beleid lopen de ingrepen in de pas met de (technische) levensduur van de objecten. Ondanks dat een geleidelijk aanpak de voorkeur heeft, is op basis van de financiële situatie een actieve aanpak gewenst. Dit behoudt de flexibiliteit om komende jaren te kunnen blijven schakelen op wensen van bewoners. Ook zorgt de eenmalige investering van € 265.000,- er voor dat veel van de voorgestelde verbeteringen op korte termijn doorgevoerd kunnen worden. Voor het semiopenbaar maken van de schoolpleinen van basisscholen De Wilderen en De Drijfveer dienen afspraken gemaakt te worden met de schoolbesturen over het permanente onderhoud- en beheer van de speelvoorzieningen. De structurele bijdrage vanuit de gemeente hieraan, is geraamd op € 8.000,- per jaar.

Om het speelruimteplan op deze manier uit te voeren, is het noodzakelijk dat het jaarlijkse budget van €20.000,- per jaar behouden blijft. Daar bovenop is een eenmalige investering nodig van €265.000,- om in 2018-2022 veel van de voorgestelde ingrepen uit te voeren. Voor het semiopenbaar maken van de schoolpleinen is een structurele verhoging van het budget nodig van € 8.000,- /jaar.

Ruimtevrager: Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een meerjarig krediet aan te vragen voor de jaren 2018-2022 ad. € 265.000,- (en hier op af te schrijven) en een structurele verhoging van het budget kosten op te nemen ad. € 8.000 vanaf 2018.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een meerjarig krediet aan te vragen voor de jaren 2018-2022 ad. € 265.000 **in** 2018;

Voorgesteld wordt om dit bedrag af te schrijven in 10 jaren ad. € 26.500;

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een **structureel** bedrag op te nemen ad. € 8.000 **vanaf** 2018.

Deze post is: **Sterk gewenst**

Bijlage C: Ambitie ruimtevragers

Ambitie Waalre (scenario III)

Hieronder de voornaamste ambities voor de komende jaren.

Scenario III Ambitie					
Ruimtevragers Kadernota 2017 (AMBITIE)					
Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)	2018	2019	2020	2021	
V15 Dienstverlening/ Vergunningverlening Toezicht en handhaving	-50	N			
S7 Dienstverlening onttrekking Alg.reserve vrij besteedbaar	50	V			
E Ruimtevragers Kadernota 2017 (ambitie)	0	0	0	0	

Hieronder de toelichting van de ambitie gerubriceerde ruimtevragers:

Dienstverlening (V 15)

Kadernota Dienstverlening

Met het vaststellen van de Kadernota Dienstverlening 2017-2019 is de visie op dienstverlening in hoofdlijnen vastgesteld. Van belang hierin is het besef dat de gemeente niet meer bepaalt voor de inwoners wat goed voor ze is, maar dat ze als gelijkwaardige partner naast haar inwoners staat. Meer dan ooit betekent dit dat we dicht bij onze inwoners moeten staan. We willen klantvriendelijk ondernemen en hebben oog voor de menselijke bejegening van onze klanten. De relatie met de inwoner staat centraal. Pijlers binnen deze relatie zijn een positieve houding, vertrouwen, onderlinge interesses en belangstelling voor elkaar. Onze producten en diensten passen bij deze tijd en sluiten aan bij de behoeften van onze inwoners. Dit betekent een moderne en persoonlijke dienstverlening gebaseerd op het concept van Hostmanship: de overtreffende trap van klantvriendelijke ondernemen.

Het verbeteren van de dienstverlening raakt de hele organisatie en heeft impact op de bedrijfsvoering. Het gaat niet alleen om procesveranderingen, maar ook juist om gedrags- en cultuurveranderingen die organisatiebreed moeten plaatsvinden.

Om de Kadernota Dienstverlening handen en voeten te geven wordt er een uitvoeringsprogramma gerealiseerd. In dit uitvoeringsprogramma worden alle suggesties opgenomen die van belang zijn voor de proces-, gedrags- en cultuurveranderingen. Het uitvoeringsprogramma is sturend. Door realisatie hiervan behouden we zicht op de prioritering, de verantwoordelijkheid, de kosten en de werkelijke uitvoering van de actieprogramma's.

Te denken valt hierbij onder andere aan training van medewerkers rondom cultuur, attitude en gedragscomponent, inspiratiebezoeken van medewerkers aan organisaties die werken met Hostmanship. Maar ook valt te denken aan verdere digitalisering van onze website, huisstijl en eventuele verruiming van onze openingstijden.

Vergunningverlening Toezicht en Handhaving

Op basis van deze nieuwe visie wordt het uitgangspunt binnen Vergunningen Toezicht en Handhaving (VTH) dat een klant zijn vraag maar één keer bij één loket hoeft te stellen. Afhankelijk van de complexiteit (aard, omvang en risico's) van de klantvraag (vragen/aanvragen) wordt er een passende casemanager aan gekoppeld. Per case is één casemanager verantwoordelijk voor alle contactmomenten met de klant en het hele proces dat doorlopen moet worden. Deze vorm van dienstverlening is afgestemd op de nieuwe Omgevingswet.

Nog niet bekend is hoe groot de financiële impact is t.a.v. de post Dienstverlening. Vooralsnog wordt e.e.a. ingeschat op incidenteel € 50.000.

Ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting voor 2018 een **incidenteel** bedrag op te nemen ad. € 50.000 **voor** 2018.

Voorgesteld wordt dit bedrag ad. € 50.000 in 2018 te onttrekken vanuit de Algemene reserve vrij besteedbaar (zie S 7).

Deze post is: **Ambitie**

Bijlage D: Ruimtescheppers

Ruimtescheppers

"Ruimtescheppers" zijn aangereikt waarover uw Raad nog moet beslissen. Hieronder treft u deze aan.

Ruimtescheppers Kadernota 2018									
	Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)	2018		2019		2020		2021	
S1	OZB tarief ophogen met 15% (eenmalig)	480	V	492	V	504	V	517	V
S2	Brede school Ekenrooi	151	V	151	V	151	V	151	V
S3	Aanvragen omgevingsvergunning	80	V	60	V	60	V	60	V
S4	Gladheidsbestreiding	10	V	10	V	10	V	10	V
	Ontwikkeling GF (Meicirculaire '16/ septembercirc.16)	PM	V	PM	V	PM	V	PM	V
C	Doorrekening dekking	721	V	713	V	725	V	738	V

Hieronder treft u aan de toelichting van de ruimtescheppers.

OZB ophoging

Het huidige ambitieniveau van de gemeente Waalre past niet meer binnen de beschikbare middelen binnen de gemeente Waalre. De huidige budgetten zijn voldoende om de huidige opdracht vanuit de inwoners en Raad uit te voeren. Echter het ambitieniveau van de Raad, college en ook inwoners is hoger waardoor het nodig is te zoeken naar alternatieve inkomstenbronnen. Een van de extra inkomstenbronnen is het verhogen van de OZB.

Elke % stijging betekend een ophoging van de inkomsten van Waalre met € 32.080 (woningen en niet woningen). Door de OZB in 2018 eenmalig te verhogen met 15%, boven op de huidige 2,5 %, stijgen de inkomsten met € 480.000 in 2018. De in deze Kadernota benoemde "onvermijdelijke posten" vallen binnen het vereiste ambitieniveau van de gemeente Waalre voor de komende jaren. Hierdoor is nu vereist om een eenmalige ophoging van 15% door te voeren om aan deze vereiste posten te kunnen voldoen. Deze ophoging van 15% is noodzakelijk voor de genoemde onvermijdelijke posten en ook ambitie en omslag van werken. Binnen deze onvermijdelijke posten vormt de individuele jeugdzorg een substantiële ruimtevrager.

De voorgestelde OZB verhoging is qua percentage afgestemd om de noodzakelijke uitgaven te kunnen dekken voor de komende jaren. **Mocht echter blijken dat de Mei- en Septembercirculaire financiële ruimten bieden dan wordt de voorgestelde procentuele OZB verhoging hierop aangepast bij de aanbidding Programmabegroting 2018 en/of wordt gekozen om een of meerdere posten "sterk gewenst" alsnog te honoreren.** De voorgestelde eenmalige procentuele stijging van 15% zorgt ervoor dat meerjarig een

(nagenoeg¹¹) sluitende begroting aangeboden kan worden. De jaren 2018, 2019 en 2020 laten in de berekening een (nagenoeg) sluitende begroting zien. Een overzicht van deze jaren treft u aan in onderstaande tabel.

Meerjarenbeeld Kadernota 2018 (Ruimtescheppers -/- ruimtevragers)									
	Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)	2018	2019	2020	2021				
	Huidige stand -/- Totaal dekking	796	V	836	V	899	V	726	V
D	Onvermijdelijke ruimtevragers	-743	N	-818	N	-927	N	-952	N
	Saldo Kadernota 2018 (onvermijdelijk)	53	V	18	V	-28	N	-226	N

Met deze eenmalige extra stijging van 15% van de OZB gaan de gemiddelde woonlasten voor 2018 per huishouden met € 57,00 omhoog, en komen deze uit op € 783,00¹², voor meerpersoonshuishoudens. Nog niet is aan te geven hoe deze stijging zich vanaf 2018 verhoudt ten opzichte van de andere gemeenten zowel landelijk als regionaal. Nog niet bekend namelijk is welke procentuele stijging andere gemeenten doorvoeren op de huidige tarieven.

De gevolgen van de Mei- en Septembercirculaire 2017 zijn nog niet bekend en dus ook nog niet inhoudelijk verwerkt in deze Kadernota 2018. Deze Meicirculaire heeft normaliter een substantieel effect op de financiële ruimte voor de komende jaren. Niet bekend is of, gezien de lopende landelijke coalitieonderhandelingen, bijstelling plaats zal vinden in deze circulaire. Mocht echter blijken dat de Mei- of Septembercirculaire enige financiële ruimte gaat bieden voor de komende jaren, dan wordt de eenmalige procentuele verhoging hier op aangepast en/of een of meerdere "sterk gewenste posten" worden alsnog gehonoreerd.

Ruimteschepper:

Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 eenmalig de OZB met 15% te verhogen.

Mocht blijken dat de Mei- en/of septembercirculaire Gemeentefonds financiële ruimte biedt om meerjarig te verwerken, dan wordt de eenmalige procentuele verhoging hier op aangepast en/of gekozen om een of meerdere posten "sterk gewenst" alsnog te honoreren.

Rekening houdend met een eenmalige verhoging van 15% biedt deze Kadernota (nagenoeg) voldoende ruimte om de onvermijdelijke posten de dekken.

Gemiddelde woonlasten 2017 bij vergelijking in de regio

Op de website www.coelo.nl zijn de tarieven van de aan Waalre grenzende gemeenten terug te vinden. Deze site bevat een kaart waarop met de muis kan worden geklikt om de tarieven van elke gemeente in beeld te krijgen. De gemeente Waalre heeft in 2017 van de toen 388 geregistreerde gemeenten en deelgemeenten de 157e plaats voor wat betreft de belastingdruk. Uit de tabel blijkt, dat de woonlasten voor een meerpersoonshuishouden in de gemeente

¹¹ Een Kadernota is een doorkijk op hoofdlijnen.

¹² Dit nog even los van een evt stijgingen rioolheffing en afvalstoffenheffing voor 2018.

Waalre zowel landelijk als regionaal met € 726 iets boven het gemiddeld niveau ad. € 723 liggen. Regionaal gezien zijn we op een 5e plaats gebleven.

Rangnr Regio	plaats	huishoud en 1 p	huishoud en >1 p	Rangnr NL 2015	Rangnr NL 2016	Rangnr NL* 2017
1	Veldhoven	515	581	18	15	13
2	Eindhoven	529	601	15	20	23
3	Geldrop-Mierlo	508	617	20	30	33
4	Best	668	668	92	74	80
5	Waalre	653	726	136	132	157
6	Valkenswaard	714	782	259	251	262
7	Cranendonck	667	788	249	298	275
8	Eersel	598	829	350	339	325
9	Bergeijk	628	846	277	323	341
10	Bladel	534	846	307	367	342
11	Heeze Leende	755	984	398	385	389
12	Nuenen ca	734	1007	400	391	391
Gemiddeld Nederland		650	723			

*Conform CBS heeft Nederland 388 gemeenten. www.Coelo.nl rekent in 2017 met 400 (deel)gemeenten.

Brede school Ekenrooi (S 2)

Op 7 maart heeft de gemeenteraad besloten om Brede school Ekenrooi te kopen van Wooninc. De overdracht vindt plaats in 2017, vanaf 2018 is er een structureel voordeel door deze aankoop. Voor 2018 betekent dit dat het huur bedrag van € 480.968 vervalt. Hiervoor in de plaats moeten we voor de lening die is aangegaan € 288.000 begroten. Dit is een voordeel van € 192.968.

Door de aankoop van het schoolgebouw dienen er ook enkele kosten begroot te worden. Verzekering € 4.000, OZB € 15.000, onderhoudslasten € 16.905 en diverse € 6.000. Dit is een totaal van € 41.905. Het totale structurele voordeel per 2018 is € 151.063

Voor de berekening van de onderhoudskosten van het deel wat niet door de school gebruikt wordt (leggen lokalen en het gedeelte wat verhuurd is aan Kinderstad), wordt voorgesteld om uit te gaan van de prijs per m2 die met de scholen is afgesproken, nl € 11,27. Het gaat hier om 1500 m2 x € 11,27= € 16.905

Ruimteschepper/ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een *structurele verlaging* van het budget **kosten** op te nemen ad. € 151.000 vanaf 2018.

Aanvragen omgevingsvergunning (S 3)

Tijdens de economische crisis heeft Waalre beduidend minder aanvragen omgevingsvergunning ontvangen, waardoor de legesinkomsten structureel zijn afgeraamd. Door de economische groei trekt momenteel de markt weer aan wat zorgt voor meer grote nieuwe ontwikkelingen deels voortkomend uit het woningbouwprogramma en een toename van het aantal particuliere aanvragen omgevingsvergunning. Deze lijn is reeds terug te zien in de legesinkomsten van 2016 en het eerste kwartaal 2017. De legesinkomsten kunnen dan ook structureel worden verhoogd naar €450.000,-. Dit betekent een verhoging van € 80.000,- in 2018 en een verhoging van €60.000 in 2019 en verder.

Ruimteschepper/ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een *eenmalige verhoging van het budget opbrengsten* op te nemen ad. € 80.000 voor 2018.

Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een *structurele verhoging van het budget opbrengsten* op te nemen ad. € 60.000 vanaf 2019.

Gladheidsbestrijding (S 4)

Door de minder strenge winters de afgelopen jaren is minder ingezet aan kosten gladheidsbestrijding. Het lijkt dat deze trend doorzet de komende jaren. Voorgesteld wordt dan ook om de kosten structureel te verlagen met € 10.000 vanaf 2018.

Ruimteschepper/ruimtevrager:

Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 een *structurele verlaging van het budget kosten* op te nemen ad. € 10.000 vanaf 2018.

Eenmalige posten dekken vanuit de Algemene reserve (S 7)

Voorgesteld wordt om enkele eenmalige posten onvermijdelijk en sterk gewenst te dekken vanuit de Algemene reserve.

Bijlage E: Technische uitgangspunten

Naast inhoudelijke eisen, ambities en ruimtescheppers moet ook rekening gehouden worden met verschillende zgn. 'Technische uitgangspunten'. Deze technische uitgangspunten zijn vaak onvermijdelijk en wettelijk bepaald. Hierbij posten als loonontwikkeling, prijsontwikkeling en verwachte compensatie vanuit het gemeentefonds voor deze posten. Deze technische uitgangspunten zijn nu niet opgenomen als beslisposten richting Raad, aangezien we over de genoemde posten niet kunnen beslissen. Hieronder een opsomming van deze technische uitgangspunten.

Technische uitgangspunten (onvermijdelijk)							
Bedragen x € 1.000 (N= nadeel, V= voordeel)		2018	2019	2020	2021		
T1	Loonontwikkeling 3% t.o.v. 2017	-195	N	-195	N	-195	N
T2	Effecten doorrekening reguliere beheersbegroting	-100	N	-100	N	-100	N
T3	Gemeentefonds (prijzen en loonontwikkeling)	295	V	295	V	295	V
T4	Gemeentefonds Algemeen	0		0		0	
T5	Onvoorziene uitgaven	0		0		0	
B	Doorrekening uitgangspunten	0		0		0	

Hieronder een toelichting op de "technische uitgangspunten" Begroting 2018.

Loonontwikkeling (T 1)

Voor de ramingen van de salarissen van het ambtelijke personeel vormen de salarissen en de CAO-afspraken het uitgangspunt. De huidige cao 2016-2017 loopt in april 2017 af en de cao-onderhandelingen zijn in maart 2017 gestart. De uitkomst hiervan voor de loonontwikkeling is niet te voorspellen aangezien het de uitkomst is van een onderhandelingsresultaat. Vanuit de werkgevers is aangegeven dat er nauwelijks ruimte is voor een verhoging van de salarissen, vanuit de bonden wordt ingezet op 2,5%. Voorgesteld wordt om uit te gaan van een verhoging van 2%.

Ook de kosten voor de pensioenpremies zullen in 2018 verder gaan stijgen. Hoe groot deze stijging zal zijn, is nog niet duidelijk maar de VNG adviseert om rekening te houden met 1%. Het financiële effect hiervan is zo'n €195.000.

Uitgangspunt:

We gaan uit van een loonindex van 3% voor 2018 (2% voor de loonstijging, 1% voor de stijging van de kosten voor de pensioenen).

Effecten doorrekening reguliere Beheersbegroting/ Prijsontwikkeling(T 2)

Een aantal uitgaven (bijvoorbeeld leveranties en diensten van derden) zijn aan prijsstijgingen onderhevig als gevolg van inflatie-invloeden.

Aan de uitgavenkant worden de Waalrese prijzen (budgetten) autonoom begroot op basis van historische (jaarrekening oud) gegevens. Waalre is al jaren

terughoudend in relatie tot bovenvermelde prijsstijgingen. Jaarlijks worden de budgetten waar concrete prijsstijgingen op van toepassing zijn (op basis van bijvoorbeeld contracten e.d.) in kaart gebracht en in de begroting 2018 aangepast. De laatste jaren zijn de overige budgetten naar aanleiding van de jaarlijkse prijsverhogingen niet meer aangepast. Hiermee worden de budgetten wel steeds krapper. Voorgesteld wordt om voor 2018 wederom alleen de budgetten te verhogen waar dit echt noodzakelijk is. De kleinere, niet in de begroting 2017 verhoogde, prijsstijgingen moeten budgethouders daardoor opvangen binnen hun eigen bedragen. Pas als een budgethouder daartoe aantoonbaar niet in staat is wordt deze post gedurende 2018 gemeld in een Turap.

Uitgangspunt:

De index die beschikbaar is voor de budgethouders stellen we in principe voor 2018 op 0%;

De budgetten waar concrete prijsstijgingen op van toepassing zijn (op basis van bijvoorbeeld contracten e.d.) worden in kaart gebracht en in de begroting 2018 aangepast.

Opm.: Zie hiervoor de hieronder genoemde aanpassing Gemeentefonds van constante naar lopende prijzen.

Gemeentefonds (prijzen en loonontwikkeling) (T 3)

Lopende en constante prijzen

Waalre begroot het Gemeentefonds normaliter tegen zgn. Constante prijzen. In deze constante prijzen wordt geen rekening gehouden met "prijsindexen". Op het moment dat boekjaar 2017 het "huidige boekjaar" wordt dan vindt een prijscorrectie (naar lopende prijzen) plaats in de uitkeringsfactor Gemeentefonds. Deze prijscorrectie in de uitkeringsfactor zal naar verwachting zo'n € 100.000 bedragen voor 2018. Deze prijscorrectie wordt verwerkt in de Meicirculaire 2017 voor de komende jaren. In deze (concept) Kadernota wordt al wel rekening gehouden met deze omzetting van constante naar lopende prijzen in het Gemeentefonds. Deze aanpassing betekend geen voordeel voor Waalre aangezien de hierboven genoemde prijzen naar verwachting met eenzelfde bedrag worden aangepast.

Loonontwikkeling

In principe worden gemeenten vanuit het Gemeentefonds niet gecompenseerd voor loonstijgingen die doorgevoerd worden vanuit de CAO. Het is dan ook geen zekerheid dat Waalre vanuit het Gemeentefonds gecompenseerd wordt voor de hierboven genoemde loonaanpassing ad. € 195.000. Echter de laatste jaren is de stijging van het GF in de mei-septembercirculaire toereikend om deze loonontwikkeling op te vangen. Daarom gaan we er nu, ondanks dat we dit niet kunnen weten, vanuit dat de dit bedrag ontvangen wordt in de mei-septembercirculaire 2017. Deze aanname moet wel als een risico worden gezien.

Dekkingspost:

Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 vooralsnog een bedrag op te nemen ad. € 295.000 als inkomsten Gemeentefonds ter compensatie van indexen en loonontwikkeling.

Een bedrag ad. € 195.000 (loonontwikkeling) moet als groter risico worden gezien.

Gemeentefonds (algemeen) (T 4)

Het Gemeentefonds (Algemene Uitkering en Sociaal Domein IU) is veruit de belangrijkste inkomstenbron voor de gemeente Waalre. Nog niet bekend is wat dit fonds de komende maanden/ jaren gaat doen. De economische groei zet door, echter nog niet bekend is of deze groei direct effect heeft op de ontwikkeling van het gemeentefonds in 2018 en latere jaren. Nog niet bekend is of de in de 1^e Turap 2017 gemelde ontwikkeling van de Netto Gecorrigeerde Rijksuitgaven 2016, door onderuitputting, negatieve effecten hebben op dit Gemeentefonds.

De laatste financiële consequenties voor 2018 worden volgens traditie meegenomen in de uitwerking van de Meicirculaire 2017. Deze Meicirculaire 2017 wordt jaarlijks rond 31 mei gepubliceerd. De uitkomst van deze Meicirculaire wordt u verstrekt voorafgaand aan de behandeling van deze Kadernota in de Raad van 11 juli 2017.

Dekkingspost:

Voorgesteld wordt om in de begroting 2018 vooralsnog geen bedrag op te nemen als verdere ophoging Gemeentefonds.

Onvoorziene uitgaven

Op grond van het Besluit Begroting en Verantwoording is het verplicht om een stelpost voor onvoorziene uitgaven op te nemen. Onvoorzien wordt geraamd over het geheel van de begroting en niet per thema/programma. Onvoorzien wordt gebruikt voor incidentele en structurele uitgaven die gedurende het jaar ontstaan. In de Turap wordt u maandelijks geïnformeerd over uitputting onvoorzien. Er kan een beroep op onvoorzien worden gedaan wanneer er sprake is van Onvoorzienbare, Onvermijdbare en Onuitstelbare uitgaven. Andere gevallen worden, in principe, als nieuw beleid meegenomen in de voorbereiding van de begroting/ Kadernota van het volgend jaar. In de begroting nemen we jaarlijks een bedrag op voor structureel onvoorzien en een bedrag voor incidenteel onvoorzien. Voorgesteld wordt om zowel incidenteel als structureel onvoorzien op het huidige niveau te laten.

Uitgangspunt:

zowel incidenteel (€ 100.000) als structureel onvoorzien (€ 90.000) op het huidige niveau laten.

Lastendruk (OZB) / rioolheffing / afvalstoffenheffing

Volgens het huidige vastgesteld beleid zal het tarief voor de OZB met maximaal 2,5% stijgen. Het financiële effect van deze stijging bedraagt ongeveer € 80.000 (2,5%*3.208.000). Bij de ruimtevragers het voorstel om deze post eventueel incidenteel te verhogen.

Het tarief van de afvalstoffenheffing voor een een- of meerpersoonshuishouden stijgt als gevolg van een onttrekking uit de egaliseringsreserve als de verdere invoering van het nieuwe afvalbeleid naar € 186,00. De verlaging van de kosten zijn voor de komende jaren in dit tarief al meegenomen waarbij tevens rekening is gehouden met een meer evenwichtige verdeling tussen een- en meerpersoonshuishoudens (2016: € 108,00/180,00 2017: € 110,00/183,00 2018: € 112,00/186,00).

Eind 2017 zal een nieuw verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) worden vastgesteld. Hierin worden de nieuwe tarieven voor de rioolheffing 2018 en verder, opgenomen. Naar verwachting zullen deze jaarlijks stijgen met ongeveer 3% (€ 5,00 per huishouden) zoals afgelopen jaren.

Bijlage F: Scenario's:

In deze Kadernota 2018 wordt gesproken over "ruimtevragers" en "ruimtescheppers". Ruimtescheppers creëren de financiële ruimte binnen de begroting. Ruimtevragers vragen de begroting om ruimte om nieuwe of lopende ambities uit te kunnen voeren.

De ruimtevragers zijn onderverdeeld in 'onvermijdelijke' posten, "sterk gewenste" posten en "aanvullende ambitie". Onvermijdelijke posten waar we vooralsnog niet om heen kunnen richting programmabegroting 2018. Sterk gewenste posten met een hoge prioriteit indien enige financiële ruimte ontstaat binnen de begroting. Daarnaast hebben zowel de Raad als het college voldoende ambities voor de komende jaren. Verschillende ambities waar we, gezien het toekomstbeeld, graag naar toe willen werken.

Bijlage G: Voorgeschiedenis meerjarige begroting

Vanaf 2008 is Waalre aan het bezuinigen op de begroting. Waalre wordt al jaren flink gekort op het Gemeentefonds. Zo ook gedurende de jaren 2015 en 2016 door de overheveling van taken vanuit het Sociaal Domein naar Waalre. De structurele kortingen zijn opgevangen door flink te bezuinigen op dossiers maatschappelijke voorzieningen, Onderwijs, Cultuur en sport, Wmo en volksgezondheid, Publieke dienstverlening, Openbare ruimte en de bedrijfsvoering van de gemeente Waalre.

Na doorvoering van deze bezuinigen is de afgelopen jaren door de raad en het college geconstateerd dat enkele ongewenste maatschappelijke effecten hebben voorgedaan. Hierop heeft de raad op verschillende momenten besloten tot het gedeeltelijk terugdraaien van de genomen maatregelen. Dit terugdraaien heeft uiteraard een beslag gelegd op de financiële middelen die we beschikbaar hebben voor de huidige uitvoering. Hierdoor komen verschillende activiteiten zoals het

onderhoud van de wegen en beschikbare middelen t.b.v. de jeugdzorg (vanuit "de basis op orde") in het gedrang.

Alle onderdelen buiten en binnen de organisatie zijn de afgelopen jaren door raad, college en ambtelijke organisatie beoordeeld op mogelijkheden tot bezuinigingen. Door deze opeenvolging van bezuinigingen is de rek uit de begroting 2018 – 2021.

Verschillende bezuinigingstrajecten zijn de laatste jaren doorlopen om aangekondigde bezuinigingen op te vangen.

Toekennen € 250.000 aan noodzakelijke impuls jeugdzorg (2016): vanuit de 'algemene middelen' is € 250.000 toegekend aan de uitvoering van Jeugdzorg binnen Waalre.

Bezuiniging op bedrijfsvoering (2010-2015): Een structurele bezuiniging ad. € 970.000 op de bedrijfsvoering is doorgevoerd. De raad is hier uitgebreid over geïnformeerd.

Kerngroep bezuinigen (2013-2014): Een structurele bezuiniging ad. € 650.000 is doorgevoerd in de begroting vanaf 2014. 45 Voorstellen tot bezuiniging, waaronder leerlingvervoer, activiteitskosten Jeugd en jongerenwerk, Logopodie en woonvoorzieningen, zijn vanaf 2014 doorgevoerd in de begroting. Een ongebruikelijke werkwijze is gehanteerd. Een raads werkgroep is met een breed gedragen voorstel gekomen. De raads werkgroep heeft de toenmalige begroting volledig geanalyseerd en is met passende maatregelen gekomen om de drastische bezuinigingstaakstelling op te kunnen vangen.

De gezamenlijke behandeling dossiers maatschappelijke voorzieningen (2012-2013): Het college is de opdracht gegeven om per afzonderlijk dossier voor uitvoering een uitwerkingsvoorstel voor te leggen aan de raad. Een integraal besluit over de grote structurele lasten van Waalre zoals de gemeenschapshuizen, de sportfaciliteiten, brede scholen en bibliotheekvoorziening, met als bezuinigingstaakstelling een bedrag ad. € 423.000.

Deze bezuinigingen zijn voorafgegaan door 'Waalre In Balans' (2009). Bij het opstellen van de begroting wordt jaarlijks scherp gekeken naar de kosten en inkomsten (kaasschaaf methode).